

ÇUVAŞÇA BİR ÖYKÜ: SALTAK ARIMI

Emine YILMAZ* -Nurettin DEMİR**

Zusammenfassung: Dieser Beitrag enthält die Transkription, die Übersetzung ins Türkische und das Glossar der Erzählung "Soldaten Frau" des tschuwaschischen Autors Mihail Belov und der kurzen Information über ihn. Prof. Dr. Johannes Benzing benutzte sie an der Universität Mainz im Fach Turkologie als Seminarmaterial. Deshalb beinhaltet das Original eine deutsche Übersetzung und sehr kurze Kommentare von J. Benzing, die hier nicht mitberücksichtigt worden sind. In dem Glossar wurde morphophonemische Veränderungen mitberücksichtigt, um seine Benutzung zu erleichtern. Der Beitrag beabsichtigt brauchbare tschuwaschische Materialien für Interessenten, Lehrende und Studierende der Turkologie vorzulegen.

Schlüsselwörter: Tschuwaschisch, Mihail Belov, Erzählung, Türk Sprachen, Transkription, Übertragung, Glossar, Turkologie.

Özet: Bu çalışma Çuvaş yazar Mihail Belov'un "Asker Karısı" adlı öyküsünün yazı çevrimi, Türkiye Türkçesine çevirisi ve sözlüğünü içermektedir. Öykünün Kiril harfli orijinal metni J. Benzing'in Johannes Gutenberg Üniversitesi, Türkoloji Bölümü'nde okumuş olduğu Çuvaşça metinlerden seçtiği için Almanca çevirisi de bulunmaktadır. Sözlük bölümü, kullanımı kolaylaştırmak amacıyla, Çuvaşçada çok karşılaşılan morfofonemik değişimleri de göstermektedir. Çalışma genel olarak Çuvaşça öğrenenlere, Türkoloji öğrencilerine ve özel olarak Çuvaşçaya ilgi duyanlara kullanılabilir malzeme vermeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çuvaşça, Mihail Belov, öykü, Türk dilleri, transkripsiyon, çeviri, sözlük.

GİRİŞ

Bu çalışma, 1972/73 yılı güz döneminde Johannes Gutenberg Üniversitesi, Türkoloji Bölümü'nde okutulmuş olan "Çuvaşça Metinler" adlı ders için Prof. Dr. Johannes Benzing'in seçtiği Çuvaşça metnin yazıçevrimi, Türkçeye çevirisi ve sözlüğünü içermektedir. Orijinal metin, Çuvaş yazar Mihail Belov'un yaşam öyküsü, eserleri hakkında kısa bilgi içeren bir bölüm ve onun "Asker Karısı" adlı öyküsünün Kiril harfli Çuvaşça metni, Almancaya çevirisi ve J. Benzing'in kısa notlarından oluşmaktadır. Biz bu çalışmaya notları dahil etmedik.

Kısa bir metin olduğu için dizin değil sözlük hazırlanması tercih edilmiştir. Ancak Çuvaşçanın eklenmede gösterdiği çok sayıda değişiklik nedeniyle, okuyucunun metinde geçen ve morfofonemik değişme gösteren herhangi bir sözcüğü sözlükte kolayca bulmasını sağlayacak bir yöntem izlenmiştir. Örneklendirirsek: "el" anlamındaki kelime Çuvaşçada *alĭ* biçimindedir. Kelime ünlüyle başlayan bir ek alınca *al-line*, *allisem*, *allisençe* gibi yapılar karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda kelimenin

* Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi.

** Doç. Dr., Başkent Üniversitesi.

ekli şekilleri (*alline, allisem, allisençe* vb.) doğrudan sözlüğe alınmış ve *alī* köküne gönderme yapılmıştır. Aynı şekilde *tīvaśśī* biçimi *tu-* köküne, *sakka* biçimi *sakī* köküne gönderilmiştir, vb.

Yine Çuvaşçada kökün eklenmede değişmesi nedeniyle kişi, dönüşlülük ve işaret zamirlerinin metinde geçmiş olan tüm çekimli biçimleri sözlüğe alınmıştır: *epī* “ben”, *man* veya *manīn* “benim”, *ham* “kendimin” vb.

Çuvaşçada çok yaygın kullanılan birleşik fiiller madde başı olarak alınmıştır. Bununla birlikte, yardımcı fiiller de ayrı madde başı olarak verilmişlerdir. Örneğin: *çup tu-* “öpmek”, *tu-* “yapmak”, *kītse tīr-* “beklemek”, *tīr-* “durmak” vb.

Kullanılan Çevriyazı Dizgesi

A a	a	Р р	r
Ă ă	ï	С с	s
Б б	b	Ç ç	ś
В в	v	Т т	t
Г г	g	У у	u
Д д	d	Û û	ü
Е е	e, ye	Ф ф	f
Ĕ ĕ	yo	Х х*	h
Ė ė	ï	Ц ц	ts
Ж ж	j	Ч ч	ç
З з	z	Ш ш	ş
И и	i	Щ щ	şç
Й й	y	Ъ ъ	’
К к	k	Ы ы	ı
Л л	l	Ь ь	’
М м	m	Э э	e
Н н	n	Ю ю	yu
О о	o	Я я	ya
П п	p		

* Çuvaşça sözcüklerde *h*, Rusça sözcüklerde *x* değerindedir.

METİN

Mihail Belov

Mihail Belov (Filipp Mihayloviç Belov) 1911 şulhi avgustın 18-mışınçe Tutar respublikinçe, Aksu rayonınçı Çıvaş Kiremeçı yatlı yalta, çuhın hresçen kil-yışınçe şuralnı. Aça çuhneh tılıha yulnı. 1921 şulhi vıslıh vıhıtınçe İna Çıstayrı açasen şurtne vırnaštarnı, unta vıl vılımren aran hıtılsa yulnı. Vıtam şkultan vırense tuhnı hıśśın vıl vıśı şul huşşı Tutar respublikinçı Anat Savrışrı puşlamış şkulta açasene vırentse purınnı.

1930 şulta M.Belov Şupaşkara kuśsa kilet, tipografire korrektor pulsa İşlet. 1932 şulta “Suntal” curnalın 9-mış nomerınçe “Hırlı oboz” yatlı pıśık mar kalav piçetlese kılrat’. Şakın hıśśın “Hatır pul” curnalta şkul açisempe pionersem valli

pıçıkşı kalavsem piçetleme titinat'.

1933-1935 şulsençe M.Belov Tıvan şırşiv çikkinçe huralta tırat'. Untan tavrınnı hıssın çılay vıhıt huşşı respublikiri Halih pultarulih şurtınçe işleni maltan meto-dist, untan direktor pulnı. Aslı Oteçestvenniy vırsı şulisençe pisatel' —Sovyet Şarınçe. Vırsı hıssın çılay vıhıt huşşı Respublikiri uçitel'sen şurçın pravleni pred-sedatelı, Halih pultarulih şurçın direktori tata Çıstayrı vırs drama teatrın direktori pulsa işleni.

Pisatel' ku taranççen şırnisençen "Vıskın Maksım", "Şamrıksem", "Tupa", "Purnış puşlamışi", "Şamrık çıresem", "Lektsi hıssın" p'yesısempe dramışene, "Yulaşki tapınu", "Dcu-de, ısta esı?", "Vişı yultaş" kalavsene tata vırsıla şırnı "V zareve zakata" poveşı palırtmalla. Vişençe vıl çıvaş halihın patşa samanıçı tata şını imirti purnışsne, sotsializm tıvas işri kireşivne şınlasa parat'.

M.Belov tutar pisatelışen proızvedeniyişene çıvaşla kuşaras tılışpe numay tırışat', vıl tutarlaran T. Gizzatın "Humsem", K. Tençurinin "Senker şal", Ş. Kemalın "Şıhan yıvi", M. Amirın "Purnış yurri" dramısempe N. İsanbetın "Zifa" yatlı p'yesine kuşarnı. G. İbragimov, A. Absalyamov, A. Yeniki, A. Fayzi, H. Tufan, S. Hakim, H. Vahit tata ittisen proızvedeniyişene çıvaşla kuşarsa kılaras tılışpe te M. Belov sahal mar işleni.

M. Belov 1943 şultanpa —KPSS çleni, 1939 şultanpa— SSSR pisatelışen So-yuzın çleni.

M. Belov şırnı kınkesem: "Şamrıksem" (ikı paylı komedi, 1939)- "Tupa" (vişı paylı p'yesa, 1939), "Purnış puşlamışi" (şıçı kartinillı drama, 1941), "Şamrık çıresem" (vişı paylı p'yesa, 1946), "V zareve zakata" (povest', 1957), "Vıskın Maksım" (ikı paylı p'yesa, 1957), "Epir Lenina kurnı" (kalav, 1962), "Çeçek sıhhi", (kıske kalavsem, 1963), "Aksusem" (povest', 1965), "Şapla pulnı", (poveşsempe kalavsem, 1967).

M. Belov pultarulihıpe kınkisem şınçen şırnı pallırah stat'yasempe retsenzi-sem: V. Lyubimov —"Şamrık çıresem" p'yesa şınçen" ("Yalav", 2 No, 1947), S. Pavlov— "Asran tuhmi kunsem şınçen" ("V zareve zakata" povest' şınçen, "Kommunizm yalavı", 1958, yanvarın 17- mışı), İ. İvanov— "Dramıra mın şit-mest'?", ("Purnış puşlamışi" drama şınçen, "Kommunizm yalavı", 1959, aprelın 5- mışı), M. Yur'yev —"Kıvılemen sıvısem" ("Çeçek sıhhi" kınke şınçen, "Kommunizm yalavı", 1964, fevralın 19-mişı), M. Yur'yev— "Şınarsem kuş umıñçe pulççır" ("Aksusem" povest' şınçen, "Kommunizm yalavı", 1965, sent-yabrın 22-mişı).

Saltak Arımı

Kalav

Yalta purınnı vıhıtra man savni purççı. Epir pır -pırne çun-çıreren yuratattımır. Ançah nim kıtmen şırten manın vırsa kaymalla pulçı. Ep kayrı, vıl yulçı. Şapla uyırtımır epir savnipe.

Vırsıra epı tıvatı şul irtterım, temişe hutçen amantım. Teley pur ikken, sıvah yultım. Vırsı pıtsen ikı sultan tıvan yala tavrıtım. Tavrınassa tavrıtım...Ançah kayarah yultım pulas...Tupaymarım ep ham yuratnı haphana. Tupaymarım ham savnipe pırle larakan sakka ta. Kaşhi vıyya tuhrım...Unta ta şav-şavah urıh şamrıkssem, urıh hırsen yurri-sıvvissem. Şuk, ništa ta kurınmaşşı hampa pırle üsnı tantışsem. İlık, vırsıççen, şurhi işi kunsem sıtsen, epir te şapla puhınattımır kaşhi vıyya. Puhınattımır taşla-taşla takırlatnı Maten Şumkki tıkırılıkne, nim çınmesır şutalsa vırtakan küli umne. Epir te şaplah tullı kımılpa savınattımır, şepış, ilemlı uyav yurrisene şırantarattımır, pır-pırne yuratattımır. Samantlıha kına asa iletın te şavsene, purte kuş umne kinori pek tuhsa tıraşşı: pırle vılyasa üsnı vıhıtsem...Kupışşı Santırpa Urine...Akı vıl Santır...Kupışne kalasa man umran irtet pek. Kupış kıvvipe pırleh Urine sassi te yanırat’.

Un çuhne Urinene yuratakan sahal marççı. Ançah Urine hıy pırten pır sinna şes yuratnı. Urine yuratakan kaççı vıl kupışşı Santırççı. Tırısne tırıseh kalas pulat’...Santır ta Urinene tivıslıpeh suma sıvatçı. Vısem pırleşrış. İne ferminçe temişe şul huşşı layıh işlenışın kolhoz pravleniyı vısene sıvakan İne parsa parnelerı. Kışken kalasan, sıpaylıran ta sıpaylı tantışsemççı İntı. Kilınçe te vısen yalanah tırpeylı te işi, şutı ta tasa. “Mınle çiper hıre lekterçı!”— tese, hış-pırıssem kıvışkelese te iletçış.

İrtse kayrış şav kunsem. Asınmallı şes tırsa yulçı. Kaşhi vıyısence te, av, pırın hısrın üsse sıtınnı şamrıkssem kına.

Şapah ta itles-ha şamrıık yıkıt kupış kalanine. İtles İlıkıhı pek çirene huskatsa kıvılenine. Kupışsa hırssem yurataşşı. Unın sın-piçı te çiper pulsın vara, vılseh kayaşşı. Anat kasran şulti kasa şitiççeneh yanırat’-şke kupışın sassi. Şapla...un kıvvisence man şamrıklıh kunısem, un kıvvisenceh— yuratupa uyrılı vıhıtışem...

Akı man umra ilhanlı vırsın çı maltanhi kunısem. Şullahi işi ta uyar kaşsem...Şamrıık çıresence yuratu tuyımı şulımlansa tını vıhıt...“Vırsı!” tenı şımah kaşni sinnın çırine şutsır ırttarçı. Hal’ şakna asınma kırılı mar pulı? Ku şımahpa ep şamrıksen savınışne pısmı şes pultaratıp. Şapah ta mın tıvın. Pırın şamrıklıh vırsıra irtı-şke.

Hal’hi pekeh as tıvatıp-ha: şapsa şumır sıvat’. Şavın çuhne Urine patne te hırlıh çereçı pırsa sıtırı. Şav kunran puşlasa kupış ta yanırıama çarınçı. Kanaş hulıne şitiççen ısatrış Santıra. Tırılı işi şımahsem kalasa yulçış ısatma pını yal-yışsem.

Şapla, Santır kayrı...

Urapa yırışem hıssın kırhi şumır şıvı şılen pek şusa piçı malalla. Şav kunran puşlasa Urine te tırsa yulçı pır-pıççen. Kırhi şumır tumlamısem pek tuşlarış unın kuşsul’ tumlamısem...Vıl kun tata şumırı te şurı yurpa hutış, sıvı şılı te vırçı urım-surım!

Santır hıssın ep te numay purınaymarım yalta. Aslı şulseş mana ta ayakka-ayakka ilse kayrış. Vırsı çulne tapta-tapta atısem te sıtıle-şıtıle pıtrış. Atılpa Don yuhan şıvısence temişe hutçen te putrım. Tavtapuş, hıtarçış yultaşsem.

Şurhi kunsem te pîrin hîsşîn tepri kilse sîtrîş. Kayık hursem te kikak-kikak! tese irtrîş. Şav kayık hursem pek kilse kayma tür kilmerî şav yala. Manın ta Urine pekeh yuratnî hîrîm tîrsa yulnîççi. Mana vîl uy haphi patînce tutripe sulsa tîni pek tuyînatçı. “Tavrînat’, tavrînat’!” tese numayççen kîtrî pul’ vîl mana. Ultî şul sahal mar. Paytah vîhît sîrusem te sîraymarîm. May kilmerî. Yulaşkinçen mana vîrsî hirînce şuhalçı terîş pul’. Vara...

Şuk, ep îna ayıplamastîp. Vîl ayıpsîr.
Pîr sînna vîşîmsîr kîtme te may şuk...
Şapla, yultaşsem. Vîrsî vîhîtîncî şulsem itla ta yivîr pulçîş. Hîvîrah pîletîr.

Numay-numay sîrtsem tîlîha tîrsa yulçîş. Yalsençe tahşanah manîşa tuhnî sîpatana şînîren sîrma puşlarîş. Kîtîsençe te irhan puşmak pîrusempe pîrle kaçakasem şeş tîrsa yulçîş.

Klubra ta, av, pit sayra hutra kurînkalaşşî manpa pîrle üsnî tantîşsem. Pallah, nim tîlînmelli te şuk kunta. Pîrisem —îşre, teprişem— kilte, allisençe pîçik pepke. Hîşîsem aslî şkul pîternî: uçitel’, vıraç pulnî...Numayîşî traktorpa suha suhalaşşî, tîrî sîtînteresşî...Kusem întî purte teyleyîsem.

Paytah yultaşsene ep şîrasa tupaymarîm yalta. Sîmîl pulççîr yivîr tîprişem —vîrsî hirînce tavrînaymasîr yulnîsen. Vîsene, pallah, hal’hi şamrîksem retlîn as tumaşşî te. Ançah vîl şînsen amîşîsem vîşîmsîr huyhîpa şunaşşî, kaşni kun vîsem tutîr vîşîpe kuşsul’ne şîla-şîla ileşşî. Şuk, tavrînaymarî, tese tepîr hut yîre-yîre yarâşşî.

İlhanlî vîrsî hîy suranne ças-çasah as tutarat’-ha. Üt şînçi suran yusanma ta pultarat’, ançah çîreri suran yusanmast’ şav. Şuk, yusanmast’ nihşan ta!

Vîrsî çarînnîranpa numay-numay şulsem irtrîş. Akî kalleh Santîr arîmî Urine man umra.

İrtnî yivîr kunsempe şulsem hîyîn îşne tunî-tunah ikken. Şamki şînce unîn îmir kaymaslîh şîçî yîr palîrsa yulnî. Puşînçi hura şüşî te çîr kîmîlpe hutşînnî. Hîvel pek ilemlî pitînce vîtî-vîtî pîrkelençîksem...Ançah kuşî unîn şav-şavah îlîkhi pek. Tarîn ta tasa külî pek. Vîl kuşra ep hamîn irtnî şamrîklîha kurtîm...Sîmah hîsşîn sîmah tuhrî. İrtnî kunsene asa îltîmîr.

İrtnî kunsem... nihşan ta manîşa tuhas şuk vîsem. Şîr şînçi okopsempe alî-uraseñçi suransem te türlese pîtmen -ha. Vîrsî vîhîtînce epir kurnî asapsem numayççen asran tuhmîş.

—Eh, tantîşîm, Urine, kalasa kîtart-ha hu kurnî-iltîni yivîr kunsem şînceñ?

—Kalasa kîtart-ha, tetîn... Mîn şînceñ kalas-ha întî man? Ep kurnî-iltînine purte pîleşşî. Un çuhne, vîrsî vîhîtînce, sahal marççî man pekkîsem. Hu pîlen, Santîr kaysan, pîr-pîççen tîrsa yultîm. Santîr’în yuratnî kupîşî kutnik sakki şînce larsa yulçî. Tuyra tîhînnî şur kîpi yulçî tata. Tata mîsker yulçî-ha? Çîrere —çîn-çîn yuratu tuyîmî... Ham yivîr şînceçî...

Maltanhi kunsençe şul şînceñ... untan vara okopseñçen ças-çasah sîrusem kilke-

lese tıçış. Ep unın kaşni sımahne, yıрке hıssın yırkipe temise hutçen timlese vullattım. Şav vis kitesli şırusen kilni vıhıtra huşşımır ta pit sıvıh pek tuyınatçı. Vısem mana savni mışırım sıvı ikkenne pıterse tıratçı. Yulaşkinçen vis kitesli şırusen te kilmi pulçı. Kilı-ha, kilı, tese lıplansa şürerım epı. Tunsıhla-tunsıhla kıtım. Poçtal'on Varvari man umran nim çınmesır, puşne ayalalla ussa irtme puşları.

Kunsem irtse pıçış. Epı aça şuratırım. Ançah aşşine kurma tür kilmerı unın. Şıp ta lıp vıl şuralni kun, upışkam vilni tese, huyhıllı hıpar sıtrı. Malaşne nikam ta an vulatırççı kun pek hıruşı hıpara. Puşran çulpa şapma may şuk tenı pek, vilni şın hıssın vilme şuk. İtti hırarımsem te man pekeh-şke: pürt tulli pıçık açasempe tılıha yulnisem te pur.

Urine sasartık kalaşma çarınçı. Minter şine puşne huçı. Makıra-makıra asne ilçı vıl hıyın irtni hurlıhlı kunısene. Ep te şak samantra pit tarın şuhışa putırım. İna hırhentım.

Ara, unın şınırırırah allisem mın çul tırı vırman-şı! Mın çul utı şulman-şı! Mın çuhlı şır çayman-şı! Mın çuhlı yur hırman-şı! Mın-mın kına tuman-şı vıl parhatarlı alısem! "Şınterü kunı çasrah sıttırçı!"— tenı te şav imıtpe hıyne hıy lıplantarnı. Şav imıtpe yıpansa vıl purne te işlenı. Ivınsa iyha putsan ta, sıvıh yultaşı şumınçe şukkişın hurlannı.

Şak samantra ep hama sasartık tutlı iyhıran vıransa kaynı pekeh tuyırım. Urine te şıp şak vıhıtra puşne şıkleı. Şıkleı te şınıren kalaşma puşları.

Çı yıvırri vırsı pıtsen pulçı. Hıvellı may uyıhı kilse sıtrı. Hıvelpe pırleh işi-ışi şumır ta şusa irtı. Mın pur halıh şınterü pattırısene kıtse ilme tuhrı. Şav kun pırremış hut ivılım: "Anne, manın ta atte tavrınat'-ı?"— terı. "Tavrınat', tavrınat'!"— terım ep te. Ep un çuh ham açana ham suyırım. Ançah üsse sıtsen vıl hıyeh inlançı...Ep hama ham mişe şul İntı— şavnaşkal suysa yıpatırım.

Ivılım kasnı lartnı aşşı pek. İrtnı kaş tılıntermellipeh tılınterçı-ha. Kaşhi vıyya aşşın kupısne ilse tuhnı. Haliççen vıl kupıs kalanine iltmenççı. Ep kilte şuk çuh vırennı ikken vıl aşşın kupısne aşşı pekeh kalama. Vara, ivılım ta aşşı pek şuhalmasan yurıççı tese, tutlı iyhıran vırana-vırana kayatıp. Ah, tekeh vırsı an pultırççı!

Hallıhe şut tınçe pit lıpkah mar-ha. Haşatsem vulatıp ep. Ye kunta, ye lere bombısem ükeşşı. Santıra penı faşistsen alline vışımsır hıs-pışal tıttaraşşı. Vısem atomlı bombısene, hıres vırinne hursa, çıtre-çıtre çup tıvaşşı. Purnısa sıhlas tesen, sıhı pulas pulat' pırın.

Urine vışımsır kıtet sana. Santır, iltetın-i? Santır, iltetın-i? Te yalan şuhışlanıran, kaşni kaş kurat' vıl sana tılıkre. "Kilse sıtrı pul' te kıtse tırat' İntı"— tese, kaşni kaş vaskasa tavrınat' işren. Pürçı te işı unın, pülümı te şutı! Mınşın tavrınmastın? Nıvuşlı vıl tunsıhlanine tuymastın, Santır tantışım...

Tasa çunlı yultaşa kıtme pılını —hıy vıl pattırılıh. Kıtme pıleken hırarımsene suma susa, tutıhman hursıran palık lartıtım ep. Vara şır şınçe nikam ta puş taymasır irtmıççı şav palık umınçen.

Şamrıksem taşla-taşla ıvınçış pulmalla, salanma puşlarış. Urine ıvılı pır hırpe utsal pırat'. Kaççı hullen kupıs kalat', hırı tata ta hullenreh yurı yurlat'. Şamrık çuh şeş şapla yurlama pulat' şav, şamrık çire şıl kuş pek taprı vıhıtra. Şamrıkliş pıre irtsen, tepre kilmest. Şur kunı sıtsen, yıvışsem çeçeke laraşşı. Ançah vısem pır şul huşşınçe nihşan ta ikı hut çeçeke laraymaşşı.

Anat kasran şülti kasa şitiçcen kupıs sassi yanırat'. Şav kupıs semminçe man şamrık vıhıtım, şamrık teleyım, yuratu tuyımı...

Mihail Belov*

Mihail Belov (Filipp Mihayloviç Belov) 18 Ağustos 1911'de, Tataristan Cumhuriyeti'nin Aksu reyonundaki Çıvaş Kiremeçli adlı köyde, yoksul bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Daha çocukken öksüz ve yetim kaldı. 1921'deki açlık zamanında Çıstay'daki [Çıstopol] çocuk yuvasına konuldu ve büyük güçlkle ölümden korundu. Liseyi bitirdikten sonra üç yıl süreyle, Tatar Cumhuriyeti'ndeki Anat Savrış İlkokulu çocuklarına öğretmenlik yaptı.

M. Belov 1930 yılında Şupaşkar'a [Çeboksarı] göç etti ve matbaada müstensih olarak çalıştı. 1932 yılında "Suntal" [Örs] dergisinin 9. sayısında "Hırlı oboz" [Kızıl kamyon katarı] adlı kısa bir öyküsü basıldı. Daha sonra "Hatır pul" [Hazır ol] dergisinde okul çocukları ve piyonerler için kısa öyküler yayımlamaya başladı.

1933 yılından 1935'e kadar M. Belov anayurdunun sınırlarında nöbet tuttu. Oradan döndükten sonra Çuvaşistan Cumhuriyeti'nde halk sanatları yurdunda çalıştı; önce öğretim metodları uzmanı, daha sonra müdür oldu. Yazar büyük ulusal savaş yıllarında Sovyet ordusunda bulundu. Savaştan sonra oldukça uzun bir süre öğretmen yurdu yönetim müdürü, halk sanatları yurdunun müdürü ve Çıstay'daki Rus tiyatrosunun müdürü olarak çalıştı.

Yazarın şimdiye kadar kaleme almış olduğu eserler arasında "Vışkın Maksım" [Çakacı Maksim], "Tupa" [Ant], "Purnış puşlamışı" [Hayatın başlangıcı], "Şamrık çiresem" [Genç gönüller], "Lektsi hışşın" [Dersten sonra] adlı tiyatro oyunları ve dramalar, "Yulaşki tapınu" [Son saldırı], "Dju-de, işta esı?" [Cu-de, nerdesin?], "Vişı yultaş" [Üç yoldaş] adlı öyküleri ve Rusça yazılmış "V zäreve zakáta" [Akşam yemeğinde] adlı uzun hikayesi sayılabilir. Bu çalışmalarında Çuvaş halkının çarlık döneminde ve çarlık sonrası dönemdeki hayatıyla Sosyalizmin kurulması yolundaki çabaları anlatır.

M. Belov, Tatar yazarlarının eserlerinin Çuvaşçaya aktarılması için büyük çaba sarfetmiştir. T. Gizet'in "Humsem" [Kamyonlar], K. Tinçura'nın "Senker Şal" [Mavi şal], Ş. Kemal'in "Şıhan yıvi" [Karga yuvası] ve M. Amir'in "Purnış yurri" [Hayat şarkısı] adlı dramalarını ve N. İsanbet'in "Zifa" adlı oyununu Tatarcadan aktarmıştır. Ayrıca G. İbrahimov, A. Absalyamov, A. Yeniki, A. Fayzi, H. Tufan, S. Hakim, H. Vahit gibi yazarların eserlerinden yapılan çevirilerin yayımlanması için de çok gayret sarfetmiştir.

* Mihail Yuryev. *Çávaş pisatelışem. Bio-bibliografi spravoçnikë, Şupaşkar 1968 (= Çuvaş Yazarları. Bibliyografya Kitabı, Çeboksarı 1968), 47-48.*

M. Belov 1943 yılından itibaren Sovyetler Birliği Kominist Partisi, 1939 yılından itibaren de SSCB Yazarlar Birliği üyesidir.

M. Belov'un yayımlanmış eserleri şunlardır:

- “Şamrıksem” [Gençler], (iki bölümlük komedi, 1939)
- “Tupa” [Ant], (üç bölümlük piyes, 1939)
- “Purnış puşlamış” [Hayatın başlangıcı], (yedi temsilik drama, 1941)
- “Şamrık çiresem” [Genç gönüller], (üç bölümlük seyirlik, 1946)
- “V záreve zakáta” [Akşam yemeğinde, 1957)
- “Víškín Maksím” [Cakacı Maksim], (iki bölümlük piyes, 1957)
- “Epir Lenina kurní” [Lenin’i gördük], (öyküler, 1962)
- “Çeçek síhhi [Çiçek buketi], (kısa öyküler, 1963)
- “Aksusem” [Aksulular], (uzun öyküler, 1965)
- “Şapla pulní” [Öyle oldu] [uzun öyküler ve öyküler, 1957)

M. Belov'un eserleriyle ilgili en önemli yazılar ve tanıtımlar şunlardır:

- V. Lyubimov: “Şamrık çiresem” [Genç gönüller] piyesi üzerine, *Yalav*, Nr. 2, 1947.
- S. Pavlov: “Asran tuhmi kunsem şinçen” [Unutulmayan günler hakkında (V záreve zakáta)] adlı uzun hikaye hakkında; *Kommunizm Yalavı*, 17 Ocak 1958.
- I. Ivanov: “Dramíra mñn šítmest?” [Dramada ne eksik?] (Purnış puşlamış [Hayatın başlangıcı]) draması hakkında; *Kommunizm yalavı*, 5 Nisan 1959.
- M. Jur’ev: “Kívílemen sívısem” [Uyaksız şarkılar] (Çeçek síhhi [Çiçek buketi]), *Kommunizm yalavı*, 19 Şubat 1964.
- M. Jur’yev: “Sınarsem kuş umınçe pulççır” [Benzerlikler gözönünde olsun. (“Aksulular” adlı uzun öykü hakkında)], *Kommunizm yalavı*, 22 Eylül 1965.

Asker Karısı

Köyde yaşarken bir sevgilim vardı. Birbirimizi yürekten severdik. Ama birden bire, hiç beklenmedik bir zamanda, seferberlik emri çıktı. Ben gittim, o kaldı. Böyle ayrıldık biz sevgilimle.

Savaşta dört yıl geçirdim ve defalarca yaralandım. Şansım yaver gitti ve sağ kaldım. Savaş bittikten iki yıl sonra memleketime döndüm. Dönmeye döndüm ama, biraz geç kalmış olacağım... Çok sevdiğim o kapıyı bir daha bulamadım. Bulamadım sevgilimle oturduğum bankı da. Akşam dansına gittim... Ama orada bambaşka delikanlılar ve şarkılar; başka kızların şarkıları. Hayır, hiçbir yerde benimle büyüyen akranlarım görünmüyor. Evvelce, savaştan önce, ılık bahar akşamları gelince, biz de böyle buluşurduk akşam dansları için. Pırlıl pırlıl uzayan denizin önündeki danslarla düzleşmiş Maten Şumkki meydanında toplanırdık. O zaman biz de bütün yüreğimizle sevinirdik, neşe dolu güzel eğlence şarkılarıyla ortalığı çınlatırdık ve aşkıttık. Eğer bunları bir an olsun hatırlarsan, her şey sinemadaki gibi gözünün önüne gelir: birlikte oynadığımız ve büyüdüğümüz zamanlar ... Kemancı Santır ve Urine... Evet

o Santır... Sanki keman çalarak önümden geçiyor gibi. Ve keman nağmesiyle birlikte Urine'nin de sesi yankılanıyor.

O zamanlar Urine'ye aşık olanlar az değildi. Ancak Urine sadece bir kişiyi sevdi. Urine'nin sevdiği delikanlı o kemancı Santır'dı. Doğruyu söylemek gerekirse... Santır da Urine'ye hak ettiği değeri veriyordu. Evlendiler. Sığır çiftliğinde yıllarca çok iyi çalıştıkları için, kolhoz idaresi onlara bir sağlam inek armağan etti. Kısacası, son derece terbiyeli, iyi huylu arkadaşlarımız idiler. Evleri her zaman düzenli ve sıcak, aydınlık ve temizdi. Bazan birileri, kıskançlıkla "Ne kadar da güzel bir kız aldı." derdi.

Ama şimdi o günler geçip gitti. Geride sadece hatıralar kaldı. Akşam danslarında yalnızca bizden sonraki gençler var.

Ama yine de bir delikanlının keman çaldığı duyulur. Kemani, eskiden olduğu gibi, yürekleri hoplatır. Kızlar kemancıyı seviyorlar. Boyu posu yerinde, yakışıklı da olunca, kızlar ölüp bitiyor. Köyün aşağısından yukarıya kadar kemanın sesi yankılanır. Böyle...onun ezgilerinde gençlik günlerim, onun ezgilerinde aşk ve ayrılık zamanları...

İşte önümde duruyor lanet olası savaşın ilk günleri. Sıcak ve aydınlık yaz akşamlarıydı. Genç gönüllerde aşk duygusunun alevlendiği bir zaman... "Savaş!" sözü her insanın kalbine yığınla acı bırakır. Şimdi bunu düşünmek gereksiz mi olacak? Bu kelimeyle yalnızca gençlerin sevinçlerini yok edebilirim. Ne yapabilirsin ki? Bizim gençliğimiz savaşta geçti.

Tam da şu anmış gibi hatırlıyorum: Bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyor. Felaket sırası işte Urine'ye de geldi. O günden sonra keman sesi sustu. Santır'ı Kanaş şehrine kadar uğurladılar. Uğurlamaya giden insanlar bazı güzel sözler söyleyerek geride kaldılar.

Santır işte böyle gitti...

Araba izlerinin ardından güz yağmuru bir yılan gibi akıp durdu. O günden sonra Urine yapayalnız kaldı. Gözyaşları güz yağmurunun damlaları gibi damladı... O gün yağmur karla karışık yağdı ve sokaklardan soğuk rüzgarlar esti kendinden geçercesine!

Santır'ın arkasından ben de çok kalamadım köyde. Büyük yollar beni de ta uzaklara alıp gittiler. Savaş yollarında çizmelerim parçalandı. Volga ve Don ırmaklarının sularına defalarca batıp çıktım. Sağ olsunlar arkadaşlar ki beni kurtardılar.

Yaz günleri birbiri ardına gelip çattı. Yaban kazları gak-gak sesleriyle geçip gittiler. Bu yaban kazları gibi köye gidip gelme şansı yoktu. Benim de Urine gibi sevdiğim bir kız geride kalmıştı. Sanki her zaman tarlalara açılan kapıda bir mendil sallıyormuş gibi gelir bana. "Döner, döner!" diye çok zaman beklemiş olmalı beni. Altı yıl az değil. Her zaman mektup da yazamadım. Buna fırsat yoktu. Neticede, savaş meydanında kaybolduğum söylenmiştir. Sonra...

Hayır, onu ayıplamıyorum. Onun günahı yok.

Bir insanı sonsuza kadar beklemenin de bir anlamı yok...

Böyle, arkadaşlar. Savaş sırasında yollar daha da zahmetliydi. Bunu hepimiz biliyorsunuz.

Pek çok ev öksüz kaldı. Köylerde uzun zamandır unutulmuş çarıklar yeniden giymeye başlandı. Sürülerden geriye sadece zayıf danalar ve keçiler kaldı.

Klüpte de birlikte büyüdüğümüz yaşitlarımız çok seyrek görülüyor. Elbette buna şaşmamalı. Bir kısmı işte, bir kısmı elinde bir küçük bebekle evde. Bazıları yüksek okulu bitirdi: öğretmen, doktor oldu... Bir çoğu traktörle tarla sürüp ekin ekıyor. Bunların hepsi, talihliler.

Ama sorduğum bir çok yoldaşımı köyde bulamadım. Savaş meydanlarından bir daha geri dönmeyenlerin ağır toprağı hafif olsun. Şimdiki genç insanlar tabii bunları çok iyi hatırlamıyorlar. Yalnızca bu insanların anneleri sonsuz acıyla yanıp her gün başörtülerinin ucuyla gözlerinin yaşını siliyorlar. Hayır, dönemedi, diyor ve yeniden ağlamaya başlıyorlar.

Lanet olası savaş, yaralarını sık sık hatırlatır. Vücuttaki yaralar iyileşir, ama kalpteki yaralar iyileşmez. Hayır, iyileşmezler asla!

Savaşın bitmesinden bu yana bir sürü yıl geçti. İşte Urine, Santır'ın karısı, yine karşımda duruyor.

Geçmiş zor günlerle yıllar yapacağını yapmış. Alnında, bir daha ortadan kalkmayacak olan yedi kıvrım belirmiş. Başındaki siyah saçlara gümüş teller karışmış. Güneş gibi parlayan yüzünde ince kırışıklıklar... Sadece gözleri eskisi gibi. Derin ve temiz bir deniz gibi. O gözlerde gene geçmiş gençliğimi gördüm... Laf lafı açtı. Geçmiş günleri hatırladık.

Geçmiş günler... asla unutulacağı yok onların. Yerdeki barınaklar da düzelmedi, el ve ayaklardaki yaralar da iyileşmedi. Savaş sırasında çektiğimiz acıları uzun zaman unutamayacağız.

—Evet, yaşıtım Urine, bana yaşadığın zor günlerden bahsetsene.

—Anlat mı dedin... Neden söz edeyim şimdi ben? Gördüklerimi, işittiklerimi herkes biliyor. O zaman, savaş sırasında benim gibi olan az değildi. Biliyorsun Santır gidince yapayalnız kaldım. Santır'ın sevgili kemani kerevetin üzerinde kaldı. Düğün günü giydiği beyaz gömleği de kaldı. Başka ne kaldı? Yürekteki gerçek aşk... Ve hamileydim.

İlk günlerde yoldan... daha sonra da barikatlardan sık sık mektup geldi. Onların her satırını defalarca, kelime kelime okudum. Üç köşeli mektuplar geldiği zaman, kendimi ona çok yakın hissediyordum. Bunlar sevgili kocamın hayatta olduğunu gösteriyorlardı. Daha sonra üç köşeli mektuplar kesildi. Gelir gelir diyerek kendimi sakinleştirmeye çalıştım. Sıkıla sıkıla bekledim Postacı Varvari, önümden hiç durmadan ve başını önüne eğerek geçmeye başladı.

Böylece günler geçti. Çocuk doğdu. Ama babasını görme şansı olmadı. Tam da

doğduğu gün kocamın ölüm haberi geldi. İlerde kimse böyle bir haberi almak zorunda kalmaz inşallah. Başını taşlara vurmaya gerek yok; ölenle ölünmez derler. Benim başıma gelen başka kadınların da başına geldi: hatta bir ev dolusu çocukla dul kalan kadınlar bile var.

Urine birden bire sustu. Başını yastığa koydu. Ağlayarak geçmiş acı günleri düşündü. Ben bu arada çok derin düşünceye daldım. Onun için üzülüyordum.

Ah, kutlu elleri ne kadar ekin biçmişti! Ne kadar ot biçmişti! Ne kadar tarla sürmüştü! Ne kadar kar kürümüştü! Bu asil eller neler yapmıştı, neler. “Zafer günü tez gelsin!” diyerek bu umutla kendini biraz sakinleştirmişti. Bu ümitle, sessizce işlerini yapmıştı. Yorgun olarak uykuya daldığı zaman, kocasının yanında olmamasına kederleniyordu.

Birden bire tatlı bir uykudan uyanmış gibi bir hisse kapıldım. Urine tam da bu sırada başını kaldırdı. Kaldırdı ve yeniden konuşmaya başladı.

—En ağırı, savaş bitince oldu. Güneşli Mayıs ayı gelip çatmıştı. Güneşle birlikte ılık ılık bir yağmur da başlamıştı. Zaferin kahramanlarını karşılamak için bütün halk dışarı çıkmıştı. Oğlum ilk defa o gün: “Anneciğim, babam da geri gelecek mi” diye sordu. “Dönecek, dönecek” dedim ben de. Yalan söyledim çocuğa o zaman. Büyüyünce durumu kendiliğinden anladı. Bense kendimi ne kadar da kandırdım ve tesselli ettim...

Oğlum tıpkı babası gibi. Dün akşam beni tam bir şaşkınlığa düşürdü. Babasının kemanını aldı ve akşam dansına gitti. Şimdiye kadar keman çaldığını farketmemiştim. Herhalde evde olmadığı zamanlar babasının kemanını babası gibi çalmayı öğrenmişti. Oğlum babası gibi bir yerde kaybolup gitmesin, diyorum, tatlı uykudan uyandığım zaman. Aman, artık savaş olmasın!

Bir müddettir dünya pek de barış içinde değil. Gazetelerde okuyorum. Bir oraya bombalar düşüyor, bir buraya. Santır’ı vuran faşistlerin elinde sınırsız silahlar var. Haçın yerine atom bombalarını koyup, öpüyorlar. Hayat güvende olursa, bizim için de güven olacak.

Urine sonsuza kadar seni bekleyecek. Santır, duyuyor musun? Santır duyuyor musun? Her an seni düşündüğü için her gece rüyasında seni görüyor. “Belki geri gelmiş, beni bekliyordur” diye düşünerek her akşam acele acele dönüyor işten. Evi sıcak, odası aydınlık! Niye geri gelmiyorsun? Arkadaşım Santır, onun nasıl özlediğini gerçekten hissetmiyor musun?...

Temiz bir ruhla yoldaşını beklemek, bu da kahramanlık. Beklemeyi bilen kadınların, kızların şerefine paslanmaz çelikten bir heykel dikmek istiyorum. Dünyada hiç kimse bu heykelin yanından başını eğmeden geçip gitmesin.

Gençler herhalde dans etmekten yoruldu, dağılmaya başladılar. Urine’nin oğlu bir kızla geçiyor. Delikanlı yavaş yavaş keman çalıyor, kız bir şarkı mırıldanıyor. Sadece gençlikte, deli gönül bir pınar gibi çağlarken böyle sevilir. Gençlik bir kere gitti mi bir daha gelmez. Bahar gelince ağaçlar çiçek açar. Ama bir yılda asla iki defa açmazlar.

Keman sesi, köyün aşağısından yukarısına yankılanıyor. Kemanın bu melodisinde benim gençliğim, genç mutluluğum, aşk duygum gizli...

SÖZLÜK

aça "çocuk"
akî "işte!"
alî "el"
alî-ura "el-ayak"
alline *bk. alî.*
allisem *bk. alî.*
allisençe *bk. alî.*
aman- "yaralanmak"
amış "anne"
an *füllerin başına gelerek olumsuzluk yapan sözcük*
anat "aşağı"
ançah "ancak"
anne "anne"
aprel "Nisan"
ara ah!
aran "zorlukla, güçlükle"
arîm "(kadın) eş"
asa il- "anımsamak, hatırlamak"
asap "eziyet, azap"
asîn- "hatırlamak"
asînma "hatırlama"
aslı "büyük"
asran tuh- "akıldan çıkmak, unutulmak"
as tu- "hatırlamak, anımsamak"
aşşî "babası"
atî "ayakkabı"
Atîl "Volga"
atomlî bombî "atom bombası"
atte "baba"
av "işte"
ayakka-ayakka "uzaklara uzaklara"
ayalalla "aşağı doğru"
ayıpla- "ayıplamak, kınamak"
ayıpsîr "ayıpsız, günahsız"

bomba "bomba"
bombisem *bk. bomba.*

curnal "dergi"

çarîn- "durmak, kesilmek"
çarînnî "kesilme, durma, bitme"
ças-çasah "sık sık, çabucak"
çasrah "çabucak"

çav- "kazmak"
çeçek "çiçek"
çeçekte lar- "çiçeğe durmak, çiçek açmak"
çereçî *bk. çeret*
çeret "sıra"
çılav "çok büyük"
çîn-çîn "gerçek"
çîvaş "Çuvaş"
çîvaşla "Çuvaşça"
çi "en" (en üstünlük derecesi gösterir)
çikî "sınır, hudut"
çikkinçe *bk. çikî*
çiper "güzel"
çînme- "ara vermemek, durmamak, dinlenmemek"
çîre "yürek"
çîreri "yürekteki"
çîrine *bk. çîre*
çître-çître "titreye titreye"
çlen "üye"
çuh "vakit, zaman"
çuhîn "yoksul"
çuhne *bk. un çuhne*
çuhneh "vaktinde, zamanında"
çul "taş"
çun-çîreren "can ve yürekten"
çup tu- "öpmek"
çup tîvaşşî *bk. çup tu-*

direktor "müdür"
drama "drama"
drama teatrî "dram tiyatrosu"
dramîsene *bk. drama.*
dramisempe *bk. drama*

eh "eh!"
ep "ben"
epir "biz"
epî "ben"

faşist "faşist"
ferma "çiftlik"
ferminçe *bk. ferma*
fevral "Şubat"

halih "halk"
halih pultarulih şurti "halk sanatları yurdu"
hal' "şimdi"
hal'hi "şimdiki"
halicçen "şimdiye kadar"
hallihe "bugünlerde"
ham "kendimin"
hama "kendimi, kendime"
hamin "kendimin"
hampa "benimle"
hapha "kapı"
haphi *bk. hapha*
haşat "gazete"
hısrın "arkadan"
hıssın "ardından, sonra"
hıpar "haber"
hır- "küremek"
hıruşı "kötü"
hışi "bazısı"
hış-pirisem "kimileri"
hıtar- "kurtarmak"
hıtılsa yul- "kurtulmak"
hıvırah "herkes, hepimiz"
hıy "kendi"
hıyeh "kendi"
hıyın "kendinin"
hıyne "kendini"
hir "meydan, alan"
hır "kız, genç kız"
hırarım "kadın, eş"
hıres "haç"
hırhen- "acımak"
hış-pışal "silah"
hıvel "güneş"
hıvellı "güneşli"
hresçen "Hristiyan"
hu "kendin"
huçı *bk. hur-*
hula "şehir"
huline *bk. hula*
hullen "yavaşça"
hullenreh "yavaşça"
hur- "koymak"
hur "kaz"
hura "kara"
huralta tır- "nöbet tutmak"
hurlan- "kederlenmek, üzülme"
hurlih "kötülük, dert"
hurlihli "kötü, kederli"
hursi "çelik"

huskat- "kımıldatmak, oynatmak, harekete geçirmek"
huşşı "ara"
huşşimır "aramız"
huşşı "boyunca, süresince, arasında"
huşşinçe "arasında"
hut "kez, defa"
hutçen "defalarca"
hutış "karışık"
hutşin- "karışmak"
huyhı "kaygı, dert"
huyhillı "kötü, kederli"

ıhanlı "lanet olası"
ırattar- "ağrıtmak"
ırhan "zayıf"
ıtla "çok"
itti "diğer"
ittisen "diğerleri"
ıvıl "oğul, erkek çocuk"
ıvın- "yorulmak"
ıyhı "uyku"
ıyha put- "uykuya dalmak"

ına "onu, ona", *bk vıl.*
ınlan- "anlamak"
ışat- "uğurlamak"
ışatma "uğurlama"
ışi "sıcak"

iki "iki"
ikken "imiş"
ikkenne
ilemlı "güzel, hoş"
ilme "alma, alış"
ilse kay- "alıp gitmek"
ilt- "işıtmek"
iltınlı "işıtilmiş"
iltınlı "işıtilen"
irt- "geçmek"
irtme "geçme"
irtse kay- "geçip gitmek"
irtse pıçış *bk. irtse pır-*
irtse pır- "geçip gitmek"
irtter- "geçirmek"
itle- "işıtmek"

ıllık "önce, önceden"
ıllıkhı "önceki"
ımır "ömür"
ımırtı "çağdaki, yaşamdaki"

- İmît** "umut"
İne "sığır"
İntî "şimdi; artık"
İş "iş, uğraş"
İşle- "çalışmak"
İşri "işe ait, işle ilgili"
- kaçaka** "keçi"
kaççı "delikanlı"
kala- "söylemek; çalmak"
kalama "çalma; söyleme"
kalani "çalma, çalış"
kalasa kîtart- "söyleyivermek, anlatmak"
kalaşma "konuşma, sohbet"
kalav "öykü"
kalleh "yine"
kartina "sahne; tablo"
kartinîllî *bk. kartina*
kas- "kesmek"
kas "bölüm"
kasnî lartnî aşşî pek "tıpkı babası gibi (babası gibi kesilip oturtulmuş)"
kaş "gece"
kaşhi "geceki, geceye ait"
kaşni "her"
kay- "gitmek"
kayarah yul- "geç kalmak"
kayık "yabani (kuş için)"
kaymaslîh "gitmezlik"
kîlar- "çıkarmak, yayınlamak"
kîmîl "gönül"
kîna "azıcık"
kîtart- "göstermek"
kikak-kikak *kuş sesi, yansıma*
kil "ev"
kil- "gelmek"
kil-yış "aile"
kilkelese tîr- "gelip durmak"
kilmi pul- "gelmez olmak"
kilse şit- "gelip erişmek"
kinori "sinemadaki"
kirlî "gerekli"
kîtme "bekleme"
kîmîl "gümüş"
kîneke "kitap"
kînekesem *bk. kîneke*
kîpe "gömlek"
kîpi *bk. kîpe*.
kîreşivne *bk. kîreşü*
- kîreşü** "uğraş, mücadele"
kîrhi "güze ait, güzükü"
kîske "kısa"
kîsken "kısaca"
kît- "beklemek"
kîteslî "köşeli"
kîtse tîr- "bekleyip durmak"
kîtü "sürü"
kîvî "ezgi, melodi"
kîvîleni "müzik"
kîvîşkelese il- "kıskanmak"
kîvvipe *bk. kîvî*.
kîvvisençe *bk. kîvî*.
kîvvisençeh *bk. kîvî*.
klub "kulüp"
kolhoz "büyük devlet çiftliği"
komedi "komedi"
korrektor "düzeltmen"
KPSS "Sovyetler Birliği Komünist Partisi"
ku "bu"
kun I "bunun"
kun II "gün"
kunta "bunda, buraya"
kupîs "keman"
kupîsşa *bk. kupîsşî*
kupîsşî "kemancı"
kur- "gömek"
kurînkala- "görünmek"
kurînma- "görünmemek"
kurma "görme"
kurnî "görölmüş"
kurni "görülen"
kusem "bunlar"
kuş "göz"
kuşar- "çevirmek, tercüme etmek"
kuşşul "gözyaşı"
kuşsa kil- "göç etmek"
kutnik sakki "peyke"
külî "göl"
- lar-** "oturmak"
larsa yul- "oturup kalmak"
lart- "oturtmak"
layîh "iyi"
lekter- "rastlamak, denk gelmek"
lere "oraya"
lîpkah "sakin, huzurlu"
lîplansa şüre- "avunup durmak, kendini sakinleştirmek"
lîplantar- "sakinleştirmek,

avutmak	par- "vermek"
makıra-makıra "ağlaya ağlaya"	parnele- "armağan etmek"
malalla "ileriye doğru"	pat "ön, huzur"
malaşne "ileride, sonra"	patne "yanına"
maltan "önce"	patşa "padişah"
maltanhi "önceki"	pattır "yiğit, kahraman"
man "benim"	pattırlıh "yiğitlik, kahramanlık"
mana "beni, bana"	paylı "bölümlü"
manın "benim"	paytah "her zaman"
manışa tuh- "modası geçmiş, ortadan kalkmış"	pek "gibi"
manpa "benimle"	pekeh "gibi"
mar "değil"	pekki "gibi"
may I "Mayıs ayı"	peni <i>bk. per-</i>
may II "gerek"	pepke "bebek"
may kilme- "fırsat olmamak"	per- "atmak, vurmak"
metodist "metodoloji uzmanı"	piçl <i>bk. pır-</i>
minter "yastık"	pinı <i>bk. pır-</i>
mişe "ne kadar"	pır- "varmak, gitmek"
mışır "eş"	pırsa şit- "varıp yetişmek, ulaşmak"
mın "ne"	pışık "büyük"
mın çuhlı "ne kadar"	pıru "buzağı"
mınle "ne kadar"	pışma "bozma, dağıtma"
mın pur "ne kadar varsa, tümü, hepsi"	piçetleme "yayınlama"
mınşın "niçin"	piçetlese kılar- "yayınlamak"
mısker "başka"	pioner "piyoner"
nihsan "asla"	pirin "bizim"
nikam "hiç kimse"	pisatel' "yazar"
nim "hiç"	pit I "yüz"
ništa "hiç bir yerde"	pit II "çok"
nivuşlı "acaba"	piçik "küçük"
nomer "sayı"	piçiksi "küçücük"
numay "çok"	pıl- "bilmek"
numayışı "çoğu"	pıleken "bilen"
numay-numay "çok çok"	pılen "bilen"
numayçen "çok zaman"	pılterse tır- "bildirmek, haber vermek"
okop "barikat"	pır "bir"
oteçestvenniy "ulusal"	pıri "biri"
palık "heykel"	pır-pıççen "tek başına"
palık lart- "heykel dikmek"	pır-pırne "birbirini"
palırsa yul- "belirmek, ortaya çıkma"	pırkelençik "kırışik, çizgi"
palırt- "belirtmek, göstermek, ortaya koymak"	pırle "birlikte"
pallah "belli, malum"	pırleh "birlikte"
pallırah "belli başlı"	pırleş- "evlenmek, birleşmek"
parhatarlı "kutsal, saygıdeğer"	pırre "bir kez"
	pırremiş "ilk kez, ilk olarak"
	pırten pır "yalnızca, sadece"
	pıt- "bitmek; yok olmak, eskimek"
	pıter- "bitirmek"
	poçtal'on "postacı"
	poveş "uzun öykü"

povert' "uzun öykü, roman"
pravleni "yönetim"
predsedatel'i "müdür"
proizvedeni "eser"
puh'n- "toplanmak, buluşmak"
pul- "olmak"
pultar- "başarmak"
pultarul'ih "ürün, eser, yaratılmış şey"
pur'ınayma- "barınamamak, yaşayamamak"
pur "var"
pur'ın- "yaşamak"
purne "herşeyi, herşeye"
purniš "yaşam"
purte "hepsi, her şey, herkes"
puš'ınçi "başındaki"
pušla- "başlamak"
pušlamış škol "ilk okul"
pušne šikle- "başını kaldırmak"
pušmak "iki yaşında (buzağı)"
puš tay- "başını eğmek"
put- "batmak"
pül'm "oda"
pür'çi *bk.* **pürt.**
pürt "ev"
p'yesişempe *bk.* **p'yesa**
p'yesa "piyes"
p'yesine *bk.* **p'yesa**

respublik "cumhuriyet"
retl'in "iyice"
retsenzi "tanıtma"

sahal "az"
sakka *bk.* **sak'ı.**
sak'ı "seki, kerevet"
sakki *bk.* **sak'ı.**
salanma "dağılma"
saltak "asker"
saman "zaman, dönem"
samant "sıra, zaman, an"
samantl'ih "bir an"
sana "seni, sana"
sasart'ik "ansızın"
sas'ı "ses"
sassi *bk.* **sas'ı**
sav'ın- "sevinmek"
sav'ınış "sevinç"
savn'i "sevilmiş, sevilen"
savni "sevgili"

sayra "seyrek"
sentyabr "Eylül"
sih'i "emin, güvenli"
sihlas "güvenli, güvende"
sırma "(çarık veya dolak) giyme"
sıvah "sağ, iyi durumda"
siv'i "sağ, esen"
šimah "söz, kelime"
šınlasa par- "betimlemek, anlatmak"
šın-piç'i *bk.* **šın pit.**
šın pit "yüz-göz, boy-pos"
šıpayl'iran ta šıpayl'i "terbiyeli, alçakgönüllü, iyi huylu"
šivakan "sağmal, sağılan"
šivatç'i *bk.* **suma su-**
siv'i "soğuk"
sotsializm "sosyalizm"
Sovyet "Sovyet"
soyuz "birlik"
SSSR "Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği"
stat'ya "yazı, makale"
suha suhala- "tarla sürmek"
sulsa t'ir- "sallayıp durmak"
suma su- "saymak, değer vermek"
suran "yara"
suy- "yalan söylemek"

šak "bu, o"
šak'ın "onun, bunun"
šakna "bunu, ona"
šamki "alındaki"
šamrik "genç"
šamrikli'h "gençlik"
šapah ta "yine de, zaman zaman"
šapla "böyle"
šaplah "böyle"
šapma "çarpma, vurma"
šapsa šu- "(yağmur) bardaktan boşanırcasına yağmak"
šar'i "ordu"
šar'ınçe *bk.* **šar'i**
šav "o"
šav'ın çuhne "o vakit"
šav-šavah "işte; tıpkı"
šavnašk'al "öyle, öylece"
šavsene "bunları"
šem'i "ezgi"
šemminçe *bk.* **šem'i.**
šep'iš "şefkatli, sevecen"

śeś “ancak, yalnız”	śut “aydınlık, parlak”
śin “insan”	śutalsa vırt- “parlayıp durmak”
śır- “yazmak”	śutı “aydınlık, parlak”
śırayma- “yazmamak”	śülti “yukarıki”
śırni “yazı, yazılmış şey”	śüre- “yürümek”
śıru “mektup”	śüş “saç”
śıvıh “yakın”	
śıvıh yultaş “yakın dost, can dost, hayat arkadaşı”	şıra- “aramak, sormak”
śıl kuś “pınar”	şiv “su”
śimıl “hafif”	şıla il- “silmek”
śıpata “çarık”	şınırılı “damarlı”
śıvat’ <i>bk. śapsa śu-</i>	şıp “tam da”
śiçl “yedi”	şıp ta lıp “tam da, noktası noktasına”
śil “rüzgar”	şırantar- “nara atmak, yüksek sesle şarkı söylemek”
śinçe “üzerinde”	şkul “okul”
śinçen “hakkında, üzerine; üzerinden”	şkul açisem “öğrenciler”
śinçi “üstündeki”	şuhışa put- “düşünceye dalmak”
śine “üzerine”	şuhışlanı “düşünme”
śit- “erişmek, yetişmek”	Şupaşkar “Çeboksarı”
śitın- “erişmek, yetişmek”	şur “beyaz”
śitınter- “yetiştirmek”	şusa pır- “akıp gitmek”
śikle- “kaldırmak”	şutsır “sayısız, hesapsız”
śilen “yılan”	
śinl “yeni”	ta da (bağlaç)
śinlren “yeniden”	tahşanah “çotkandır”
śınterü “zafer”	takırlat- “düzlenmiş dümdüz olmuş”
śır “yer”	tantış “arkadaş, eş-dost”
śır sinçe “yeryüzünde”	tap- “akmak”
śır sinçi “yer yüzündeki”	tapta- “çiğnemek, ezmek”
śitıl- “yıpranmak”	taranççen “zamana dek”
śu- “yağmak”	tarın “derin”
śuhal- “yok olmak”	tasa “temiz”
śuk “yok”	tasa çunlı “temiz ruhlu”
śukkişın “olmadığı için”	taşla- “dans etmek”
śul I “yıl”	taşla-taşla “dansede dansede”
śul II “yol”	tata “ve; da, de”
śul- “yolmak, kesmek (çayır için)”	tavrın- “dönmek”
śulhi “yılındaki, yılına ait”	tavrınayma- “dönememek”
śulımlansa tır- “alevlenmek”	tavtapuś <i>teşekkür sözü</i>
śullahi “yazın”	tay- “eğmek”
śumır “yağmur”	te de (bağlaç)
śumınçe “yanında”	te- “demek”
śun- “yanmak”	tekeh “tek, yalnız”
śusa irt- “yağıp geçmek”	teley “talih”
śur “bahar”	teleyli “talihli”
śural- “doğmak”	temişe “sayısız, çok”
śurat- “yaratmak, doğurmak”	tepre “yine, tekrar”
śurçın <i>bk. śurt</i>	tepri “öbürü”
śurhi “bahardaki, bahara ait”	tırı “ekin, darı”
śurt “yurt; ev”	

tütin- "girişmek, çaba göstermek"
tuttar- "tutturmak, vermek"
tıçış *bk. tır-*
tihîn- "giyinmek"
tikirlîk "düz alan, meydan"
tîlîha tîrsa yul- "öksüz kalmak"
tîlîha yul- "öksüz kalmak"
tîni *bk. tır-*
tîpra "toprak"
tîprisem *bk. tîpra.*
tîr- "durmak"
tîrasîî *bk. tuhsa tîr-*
tîriş- "uğraşmak, ilgilenmek"
tîrsa yul- "kalmak, geriye kalmak"
tîvan *bk. tu-*
tîvan şîrşiv "anayurt"
tîvas *bk. tu-*
tîvatî "dört"
tîvatîp-ha *bk. as tu-*
tîvîn *bk. tu-*
timle- "anlamaya çalışmak"
tipografi "matbaa"
tirpeylî "düzenli, tertipli"
tivîşlipeh "hak ettiğince, layık
olduğunca"
tîlîk "düş, rüya"
tîlîn- "şaşırmak"
tîlînter- "şaşırtmak"
tîlîş "ilgi, bağlantı"
tînce "dünya"
tîrisne tîrişeh "doğruya doğru,
doğrusunu söylemek gerekirse"
tîrlî "türü, çeşitli"
traktor "traktör"
tu- "yapmak; doğmak"
tuh- "çıkmaq"
tuhsa tîr- "çıkıp durmak"
tulli "dolmuş"
tumla- "damlamak"
tumlam "damla"
tunî-tunah *bk. tu-*
tunsîhla-tunsîhla "sıkıla sıkıla"
tunsîhlani "sıkılma, üzüme"
tupayma- "bulamamak"
tutîhman "paslanmaz"
tutîr "mendil; başörtüsü"
Tutar respubliki "Tatar
Cumhuriyeti"
tutar Tatar
tutarla "Tatarca"
tutlî "tatlı"

tutripe *bk. tutîr.*
tuy "düşün"
tuyîm "duygu, his"
tuyîn- "duyulmak, hissedilmek"
tür kil- "mümkün olmak, başa
gelmek, fırsat olmak"
türlense pît- "iyileşmek, sağalmak"

uçitel' "öğretmen"
ultî "altı"
umîncen "önünden"
umne "önüne"
umra "önde"
umran "önden"
un "onun"
un çuhne "o vakit"
unîn "onun"
unta "orada"
untan "oradan; ondan; sonra"
upîşka "koca"
urapa "araba"
urîh "ayrı, başka, farklı"
urîm-surîm "kendinden geçmiş,
kontrolsüz"
ussa "asmak, sarkıtmak"
utî "ot, çayır"
utsa pîr- "yürüyüp gitmek"
uy "tarla"
uyar "parlak"
uyav "bayram"
uyîh "ay"
uyrîl- "ayrılmak"
uyrîlu "ayrılık"

ük- "düşmek"
üs- "büyüme, yetişme"
üsse şit- "büyüyüp erişkin olmak"
üt "vücut"
vallî "için"
vara "sonra"
vaska- "acele etmek"
vilya- "oynamak"
vîr- "biçmek (ekin için)"
vîrîn "yer"
vîrîs "Rus"
vîrîsla "Rusça"
vîrnaştar- "yerleştirmek"
vîrtakan *bk. şutalsa vîrt-*
vîşlîh "açlık"
vîhîçîsem *bk. vîhît*
vîhît "vakit"

vihitĩnçĩ “vaktindeki”
 vıl “o”
 vıransa kay- “uyanıvermek”
 vırsa *bk.* vırsí
 vırsí “savaş”
 vıtam şkul “orta okul”
 vıyĩ “oyun, dans”
 vıyya *bk.* vıyĩ.
 vil- “ölmek”
 vilim “ölüm”
 vilme “ölme”
 vilni “ölmüş”
 vilseh kay- “ölüp gitmek”
 vırana-vırana “uyana uyana”
 vır- “esmek, üfürmek”
 vıren- “öğrenmek”
 vırense tuh- “mezun olmak”
 vırent- “öğretmek, eğitim vermek”
 viş “uç”
 vişem “onlar”
 vişen “onlar”
 vişençe “onlarda”
 vişene “onlara”
 vişĩ “üç”
 vişimsir “sonsuz dek”
 vıtl-vıtl “ince ince”
 vraç “doktor”
 vula- “okumak”

yal “köy”
 yalan “sürekli, daima”
 yalanah “sürekli, daima”
 yal-yış “köydeş, aynı köyden olan”
 yanir- “yankılanmak”
 yanırana “yankılanma”
 yanvar “Ocak”
 yatlı “adlı, adındaki”
 ye...ye “bir...bir”
 yivir “ağır, zahmetli”
 yivir sin “hamile” (ağır insan)
 yivis “ağaç”
 yipan- “avunmak”
 yipat- “avutmak”
 yikıt “genç, yiğit”
 yir “iz”
 yirke hissin yirkiye “satır satır”
 yuhan “ırmak”
 yul- “kalmak”
 yulaşkinçen “sonunda”
 yulni “kalan, kalmış”
 yultaş “arkadaş”

yur “kar”
 yur- “karıştırmak, yoğurmak”
 yurat- “sevmek”
 yuratakan “seven”
 yuratu “sevgi”
 yurĩ “şarkı”
 yurĩ-sivĩ “şarkı-türkü”
 yurĩ yurla- “şarkı söylemek”
 yurlama “sevme”
 yurri-sivisem *bk.* yurĩ-sivĩ
 yurrisene *bk.* yurĩ.
 yusanma “iyileşme, sağalma”